„Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego". T. 23
ISSN 2353-9852
DOI: 10.31261/PPPM.2018.23.11

Materiały

Jubileusz 50-lecia pracy naukowej Profesora dr. hab. Andrzeja Mączyńskiego Sprawozdanie z konferencji naukowej nt. *Prawo prywatne międzynarodowe wobec wyzwań XXI wieku*, Kraków, 14 maja 2018 roku

W dniu 14 maja 2018 r. w auli głównej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, jednej z najstarszych polskich instytucji naukowych, odbyła się sesja naukowa nt. *Prawo prywatne międzynarodowe wobec wyzwań XXI wieku*, która towarzyszyła uroczystości jubileuszu 50-lecia pracy naukowej Pana prof. dr. hab. Andrzeja Mączyńskiego, obecnie wiceprezesa PAU. Organizatorami uroczystości i sesji byli Polska Akademia Umiejętności oraz Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Na wstępie Prezes PAU prof. dr hab. Andrzej Białas przywitał Jubilata wraz z małżonką Anną oraz rodziną. Następnie prezes PAU powitał przybyłych szacownych gości, wśród których znaleźli się byli rektorzy UJ oraz obecny rektor Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, prorektor Uniwersytetu Gdańskiego, prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, rektor Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego, wybitni przedstawiciele środowiska prawniczego, w tym byli prezesi i byli wiceprezesi oraz byli sędziowie Trybunału Konstytucyjnego, byli Rzecznicy Praw Obywatelskich, przedstawiciele: sądownictwa (w tym prezes i były prezes Izby Cywilnej SN), Państwowej Komisji Wyborczej, notariatu, palestry, były i obecny sekretarz PAU, oraz pozostałych gości już niewymienianych przez niego z nazwiska w związku z pełnioną funkcją. Mimo wstępnej

zapowiedzi powitania jednymi oklaskami wszystkich gości, z ogromnym aplauzem przyjęto pierwszą damę prawa — pierwszą osobę sprawującą urząd Rzecznika Praw Obywatelskich, byłego sędziego TK — Panią prof. dr hab. Ewę Łętowską.

Następnie gości, którzy do ostatniego miejsca wypełnili aulę PAU, powitał JM Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. Wojciech Nowak. Pogratulował on Jubilatowi pięćdziesięciu lat pracy w Alma Mater i złożył serdeczne życzenia na przyszłość.

Dziekan Wydziału Prawa i Administracji UJ prof. dr Jerzy Pisuliński w krótkiej mowie okolicznościowej podziękował Profesorowi A. Mączyńskiemu, byłemu prodziekanowi Wydziału oraz wieloletniemu kierownikowi Katedry Prawa Prywatnego Międzynarodowego (był inicjatorem jej utworzenia), za lata pracy, pogratulował wspaniałego dorobku naukowego oraz złożył życzenia pomyślności na przyszłość.

Główne przemówienie okolicznościowe wygłosił prof. dr hab. dr. hc. Marek Safjan, obecnie sędzia Trybunału Sprawiedliwości UE, prezes Trybunału Konstytucyjnego z okresu, gdy Jubilat pełnił w nim funkcję wiceprezesa. Panowie profesorowie w latach 2001–2006 wspólnie kierowali pracami Trybunału Konstytucyjnego. Profesor M. Safjan znamiennie, i jakże aktualnie, nie tylko z uwagi na Jubilata, zatytułował swoje wystąpienie — *O konstytucji w ujęciu konstytucyjnie wrażliwego prawnika*[1].

Profesor M. Safjan rozpoczął od wskazania, że „perspektywa sędziego jest inna niż profesora prawa", ale spojrzenie teoretyka i praktyka mogą się spotkać i „stworzyć syntezę, która pozwala na dostrzeżenie wielu nowych aspektów niedostrzegalnych z osobna z perspektywy czy to sędziowskiej, czy to teoretycznej". Jak wskazał, w przypadku Jubilata taka synteza nastąpiła „na poziomie konstytucji, kiedy obserwacja ta dotyczy sędziego konstytucyjnego — zbieżność dwóch podejść praktyka i teoretyka może być szczególnie płodna". Następnie profesor M. Safjan omówił cechy — pewne szczególne predyspozycje związane ze stosowaniem Konstytucji w sądzie konstytucyjnym, które charakteryzują Jubilata.

Przede wszystkim należą do nich „widzenie całego systemu prawa jako całości, która jest podporządkowana określonemu porządkowi (hierarchii) wartości — poza zasadami gałęziowymi istnieją zasady nadrzędne wynikające z konstytucji" oraz występujące pomiędzy nimi zależności. Jak wskazał, „A niestety — wiedza o tych zależnościach jest ciągle dość hermetyczna i słabo rozpowszechniona, nawet na poziomie

[1] Wszystkie cytaty pochodzą z tekstu wystąpienia profesora M. Safjana, udostępnionego na potrzeby przygotowania tego sprawozdania. Tekst ten zatytułowany *O konstytucji w ujęciu konstytucyjnie wrażliwego prawnika* ukazał się, już po przygotowaniu niniejszego sprawozdania, w „Przeglądzie Konstytucyjnym" 2018, nr 4, s. 107—123.

najwyższych instytucji sądowych, co można dostrzec dzisiaj w związku z postulatem bezpośredniego, rozproszonego stosowania kontroli konstytucyjności prawa". Profesor M. Safjan zwrócił uwagę na wyzwanie, jakim dzisiaj jest coraz bardziej skomplikowany proces poszukiwania znaczenia normy prawnej przy zastosowaniu całej gamy instrumentów wykładni prawa. Podkreślił, że „prawnik teoretyk, a zwłaszcza prawnik, który zajmuje się prawem międzynarodowym prywatnym, tak jak Andrzej Mączyński, jest zapewne lepiej niż ktokolwiek inny przystosowany do poszukiwania normy właściwej — rozumianej jako normy dekodowanej z całego, wielosegmentowego systemu prawa". Przytoczył także przykłady orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, które „wymagały takiego wielopoziomowego »ćwiczenia« na normach", w których Jubilat jako sprawozdawca miał swój znaczący udział (wyrok dotyczący dziedziczenia gospodarstw rolnych z dnia 31 stycznia 2001 r., sprawa P 4/99; wyrok dotyczący obowiązku meldunkowego z dnia 27 maja 2002 r., sprawa K 20/01; wyrok na tle ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych z dnia 20 kwietnia 2005 r., sprawa K 42/02).

Następną cechą według profesora M. Safjana jest „określony *background* historyczny, który umożliwia rozumienie korzeni poszczególnych instytucji, ich sensu i funkcji oraz kształtowania się w perspektywie historycznej". Jak wskazał, nie osiągnie się tego bez nauczania historii prawa oraz prawa rzymskiego, za czym zawsze opowiadał się Jubilat. Ten fragment wypowiedzi profesora M. Safjana zawierał liczne przykłady wydarzeń z historii, odwołanie do filozofii Kanta, pism Radbrucha czy przypomnienie negatywnych konsekwencji (o czym się zapomina) odejścia od teorii Monteskiusza. Nawiązał także do „wielkiej roli historycznej wybitnych osobistości nauki prawa". Dalej mówił: „cenię sobie bardzo ową wrażliwość historyczną prof. Andrzeja Mączyńskiego, jego starania i dbałość o to, by rozwijać tę pamięć poprzez przypomnienie — także w ramach jego aktywności w Polskiej Akademii Umiejętności — o wybitnych autorytetach prawniczych". Należy dodać, że staraniem Jubilata od lat na łamach „Kwartalnika Prawa Prywatnego", w rozbudowanych notach biograficznych, przypominane są kolejnym pokoleniom sylwetki wybitnych przedstawicieli świata prawniczego, twórców szkół prawniczych. Pan Profesor A. Mączyński jest redaktorem naczelnym „Kwartalnika Prawa Prywatnego", periodyku wydawanego przez PAU od 1992 r.

Kolejną cechą sędziego konstytucjonalisty, którą wyróżnił profesor M. Safjan, jest mistrzostwo słowa (języka); „wykładnia prawa, a zwłaszcza wykładnia na poziomie konstytucyjnym, wymaga subtelności i precyzji języka, wyobraźni i szerokiej perspektywy". Profesor tak mówił, charakteryzując Jubilata: „dobrze rozumiał, że język uzasadnienia każdego rozstrzygnięcia sądowego musi wykładać racje uczciwie i transparentnie,

a wymaganie jest tym większe, im bardziej jest kwestionowane czy też kontrowersyjne samo orzeczenie" (jako przykład podał wyrok w sprawie konstytucyjności odpowiedzialności karnej za zniesławienie — wyrok z dnia 30 października 2006 r., sprawa P10/06, w której panowie profesorowie mieli odmienne zdania). M. Safjan zwrócił uwagę na znakomite wyczucie Jubilata w zakresie budowy konstytucyjnych pojęć autonomicznych.

Zdaniem M. Safjana, cechą Jubilata jest także wrażliwość konstytucyjna. Wyjaśniając, czym jest owa cecha, profesor odniósł się do wywiadu[2] udzielonego przez Jubilata, w którym ten stwierdził: „Zoll (młodszy) był twórcą koncepcji »prawa prawego«, stanowiącego ideał prawa, zbiór norm najbardziej odpowiednich dla danego czasu i miejsca. Dążenie do urzeczywistnienia tego ideału jest zadaniem każdego prawnika, zarówno tego, który ma wpływ na tworzenie prawa, jak i tego, który stosuje obowiązujące prawo. Zdolność odnajdywania »prawa prawego« Zoll nazywa poczuciem prawa". Profesor M. Safjan przypomniał istotne zalecenie przywoływane w wywiadzie przez profesora A. Mączyńskiego, aby „prawnik kierował się w swej pracy jasnym umysłem i gorącym sercem i zawsze miał przed oczyma cele, dla których istnieją instytucje prawne".

W końcowej części wystąpienia M. Safjan bezpośrednio odniósł się do sytuacji, mającej miejsce w Trybunale Konstytucyjnym od 2016 r., której jak się wydaje żaden, nie tylko wrażliwy konstytucyjnie, prawnik nie może zrozumieć i na nią przystać.

W dalszej części sesji głos zabrał dr hab. Piotr Mostowik, który wraz z prof. dr. hab. Kazimierzem Zawadą, w imieniu uczniów i współpracowników, przygotował do druku wybór rozpraw i studiów Jubilata. P. Mostowik, który jest uczniem profesora A. Mączyńskiego, nadając nieco lżejszy ton swojej wypowiedzi (nawiązując do list bestsellerów), krótko scharakteryzował tę wspaniałą część dorobku Jubilata, która została przypomniana w okolicznościowej publikacji zatytułowanej *Rozprawy i studia z prawa prywatnego międzynarodowego*, przygotowanej przez wydawnictwo Wolters Kluwer. Zbiór, który składa się z ponad 30 publikacji, z lat 1974—2016, ujętych w 6 częściach (I. *Rozwój prawa prywatnego międzynarodowego*; II. *Zagadnienia kodyfikacyjne*; III. *Instytucje ogólne*; IV. *Prawo osobowe*; V. *Prawo rodzinne*; VI. *Prawo spadkowe*), liczy prawie 900 stron. Wydaje się, że wybór ten (skonsultowany z A. Mączyńskim) w znacznej części odzwierciedla nie tylko główne Jego zainteresowania związane z prawem prywatnym międzynarodowym, lecz ukazuje też najważniejsze problemy, z jakimi ta gałąź prawa (ze swej natury „wielowątkowa") musiała sobie poradzić w ostatnim półwieczu.

[2] *Poczucie prawa — wywiad z prof. A. Mączyńskim*. „Edukacja Prawnicza" 2001, nr 1 (37), s. 20—24.

Podkreślenia wymaga, że Jubilat miał swój znaczny i doniosły udział w ich rozwiązaniu. Nota bibliograficzna umieszczona w końcowej części zawiera całościowy wykaz prac z prawa prywatnego międzynarodowego autorstwa profesora A. Mączyńskiego. Dalszą charakterystykę dorobku zawartego w jubileuszowej publikacji przedstawił praktyk dr Maciej Tomaszewski. Zwrócił on uwagę na współczesne duże znaczenie rozpraw Jubilata, szczególne z uwagi na to, że stosunki społeczno-prawne na co dzień przekraczają granice państw, a zagadnienia kolizyjnoprawne stanowią przedmiot prac w UE oraz w świecie.

Życzenia w imieniu uczniów złożyli dr Sybilla Stanisławska-Kloc (magistrantka Jubilata, obecnie zatrudniona w Katedrze Prawa Własności Intelektualnej WPiA UJ) oraz dr hab. Piotr Mostowik (doktorant Jubilata, obecnie zatrudniony w katedrze Prawa Prywatnego Międzynarodowego WPiA UJ).

Na zakończenie pierwszej części uroczystości głos zabrał sam Jubilat, który po podziękowaniu za przygotowanie wyboru pism i zorganizowanie konferencji podzielił się wspomnieniami z okresu studiów i pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim. Podkreślił, jak wiele zawdzięcza swoim nauczycielom i mistrzom — profesorom Kazimierzowi Przybyłowskiemu, Józefowi Skąpskiemu i Henrykowi Trammerowi. Odniósł się też do współczesnego stanu prawa prywatnego międzynarodowego w Polsce i w Europie. Wspomniał również o doświadczeniach zdobytych podczas pracy w Radzie Legislacyjnej, Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, Trybunale Konstytucyjnym i Państwowej Komisji Wyborczej. Swoje wystąpienie zakończył, cytując wiersz Adama Bieszka *Bez Kilimandżaro* z wydanego w 2011 r. tomu pt. *Zanim*. Wypowiedź tę zebrani przyjęli oklaskami i owacją na stojąco.

Druga część jubileuszu — połączona ze składaniem indywidualnych gratulacji i życzeń — odbyła się w auli małej PAU. Najpierw toast na cześć Jubilata wzniósł Prezes PAU profesor A. Białas. W imieniu uczniów prof. dr hab. Bogusława Gnela, pierwsza doktorantka Jubilata, wzniosła toast za pomyślność Pana Profesora i Jego małżonki — Pani Anny. Słowa podziękowania skierowano do Pani Anny za Jej nieocenione wsparcie i wyrozumiałość dla pasji naukowych męża i Jego zaangażowania w ważne sprawy państwowe. Poza oczywistymi przymiotami intelektu i niezwykłą pracowitością Jubilata, to wsparcie małżonki i rodziny umożliwiły Mu zgromadzenie tak wielkiego dorobku i uzyskanie tak szerokiego uznania w kraju i zagranicą.

Większość przybyłych około 200 osób, których nie sposób wymienić czy choćby wzmiankować, składała Jubilatowi indywidualnie gratulacje. Czyniły to osobistości świata prawniczego, rodzina, przyjaciele, współpracownicy, uczniowie. Chyba wielu osobom zapisała się w pamięci wypowiedź

przedstawiciela Związku Polskich Artystów Plastyków, który dziękował profesorowi A. Mączyńskiemu za zaangażowanie w sprawy artystów, w tym pomoc w ustalaniu statusu prawnego pracowni plastycznych w prawie lokalowym, którego znawcą jest Jubilat. Profesor A. Mączyński jest członkiem honorowym Związku Polskich Artystów Plastyków, a także Stowarzyszenia Urzędników Stanu Cywilnego oraz członkiem Association de la Bibliotheque Polonaise de Paris. W kuluarach goście prowadzili rozmowy dotyczące stanu prawa i praworządności w Polsce.

Następnie rozpoczęła się sesja naukowa nt. *Prawo prywatne międzynarodowe wobec wyzwań XXI wieku*, której moderatorem był prof. dr hab. Kazimierz Zawada z WPiA UJ, obecnie kierownik Katedry Prawa Prywatnego Międzynarodowego. Sesja składała się z trzech trzydziestominutowych wykładów. Jako pierwsza referat wygłosiła dr hab. prof. UJ Nina Półtorak, sędzia Sądu UE, która przed laty przygotowywała swoją pracę magisterską pod kierunkiem Jubilata. Jak wspomniała, to Pan Profesor skierował jej myśli ku prawu europejskiemu — za co Mu podziękowała na wstępie. Profesor N. Półtorak zatytułowała swoje wystąpienie *Rola Unii Europejskiej w kształtowaniu współczesnego prawa prywatnego międzynarodowego*. Drugim prelegentem był prof. dr hab. Karol Weitz z Uniwersytetu Warszawskiego, sędzia Sądu Najwyższego. Wygłosił on referat zatytułowany *Europejskie wyzwania współczesnego prawa procesowego cywilnego państw członkowskich Unii Europejskiej*. Kolejnym prelegentem był dr hab. Mateusz Pilich z Uniwersytetu Warszawskiego, który zaprezentował wykład nt. *Prawo prywatne międzynarodowe wobec wyzwań współczesności: migracje i multicentryczność*. Po wystąpieniach[3] miała miejsce dyskusja, w której głos zabrali m.in.: prof. dr hab. A. Biernat, prof. dr hab. A. Rzepliński, prof. dr hab. A. Zachariasiewicz. Sesja była ważnym wydarzeniem dla prawniczego środowiska naukowego.

Drogiemu Jubilatowi Panu Profesorowi Andrzejowi Mączyńskiemu, który objął zaszczytną funkcję wiceprezesa Polskiej Akademii Umiejętności w kadencji 2018—2021, życzymy dalszych sukcesów w życiu osobistym i zawodowym — *ad multos annos*!

[3] Teksty prezentowanych podczas konferencji wystąpień zostały opublikowane w „Kwartalniku Prawa Prywatnego", zob.: N. Półtorak: *Rola Unii Europejskiej w kształtowaniu współczesnego prawa prywatnego międzynarodowego*. „Kwartalnik Prawa Prywatnego" [dalej: KPP] 2019, z. 2, s. 297; K. Weitz: *Wpływ prawa UE na krajowe prawo procesowe cywilne*. KPP 2019, z. 2, s. 297; M. Pilich: *Prawo prywatne międzynarodowe wobec wyzwań współczesności: migracje i multicentryczność*. KPP 2019, z. 2, s. 335—378.

W imieniu organizatorów Jubileuszu i sesji
Sybilla Stanisławska-Kloc